

GERGYE LÁSZLÓ

KAZINCZY FERENC KIADATLAN WERTHER-FORDÍTÁSA

Kazinczy Ferenc akadémiai hagyatéka számos kiadatlan fordítástöredéket tartalmaz. Ezek közül különös érdeklődésre tarthat számot Kazinczy *Werther*-fordítása, amelynek létezéséről ugyan a szakirodalom már régóta tud (Sashegyi Oszkár: *A Werther útja Magyarországon*. EPhK 1943. 394–403.), ám ennek ellenére publikálására eddig még nem került sor. Legutóbb Fried István tett róla említést Kármán József *Fannijáról* írt tanulmányában (Fried István: *Élet és irodalom a „Fanni hagyományai”*-ban. Salgótarján, 1988. 7179.) A mű szövege a „*Stúdiumok I.*” c. kötet 30. fólióján kezdődik, s a 37. fólióig tart. A kéziratot az MTA Kézirattára őrzi, jelzete: Magy. Ir. RUI 2° 2./I.

A *Werther*-fordítástöredék az 1790-es esztendő terméke. A levelezésből, valamint Sashegyi Oszkár tanulmányából tudjuk, hogy Kazinczy Goethe művével már valószínűleg első bécsi útja során megismerkedett. Kazinczy általában szívesen osztotta meg másokkal olvasmányélményeit, s nem fukarkodott a legspontánabb reflexiók közlésével sem, de e téren a *Werther* ritka kivételt jelent: nincsenek adataink arról, hogy milyen benyomások érték a regény olvasása közben. Annyi azonban bizonyos, hogy 1782-ben érdeklődésének előterében még nem a *Werther*, hanem a *Siegwart* szerzője állt. Egyik Johann Millerhez írt levelében Kazinczy arról vall, hogy megkóstolta a goethei „mérget” (*Gift*), s az nem állta ki a *Siegwart*tal az összehasonlítás próbáját. (*Kazinczy Ferenc levelezése*. Sajtó alá rendezte Váczy János. VII. 182.) Az elutasítás fő oka ismét csak a levélrészlet tanúsága szerint a fiatalember szigorú erkölcsű, vallásos neveltetése lehetett, de az érzelmek wertheri forrongása amúgy sem illett az eperjesi időszak idilli, ábrándokkal áthatott szerelmi hangulatához. Öt évvel később, a *Bácsmegegy ősveszedett levelei* adaptálásának idején viszont egyértelműen a *Werther* lesz a minta, s innen már egyenes út vezet az eredeti mű fordítási szándékához.

Kazinczy ezt a munkáját sohasem fejezte be: az első könyv nyolcadik naplójegyzeténél végleg letette a tollat. Sashegyi Oszkár szerint ebben a fordító Goethe iránti tisztelete játszhatta a legfőbb szerepet, hiszen itt az az adaptációs módszer, amely a gyengécske színvonalú *Siegwart* esetében járható útnak bizonyult, a jóval gazdagabb, sokrétű művészi tartalom tolmácsolásakor kevés sikerrel kecsegtetett. Az is elképzelhető persze, hogy Kazinczyhoz valóban nem a nyugtalan *Werther*, hanem a klasszikus tisztaságú, fennkölt nyugalmat árasztó *Iphigenia Taurisban* Goetheje állt igazán közel. (Vö.: Sashegyi Oszkár, *i. m.* 398.) Akármilyen legyen az igazság, még az írástechnika is fokozatos elbizonytalanodásról árulkodik. Az első oldalak letisztázott, javítást alig-alig tartalmazó sorainak lendületét a kézirat közepétől mind gyakrabban törik meg a szaporodó törlések, korrekciók, amelyek a szöveg végén többszöri nekifutással újakezdett, majd teljes egészében áthúzott bekezdések formájában jelzik a kifulladás próbálkozásokat. Kazinczy torzója ennek ellenére fontos dokumentum, amely nemcsak az életmű egészének értékelése szempontjából jelentős, hanem kiváló segédanyag a magyar szentimentális regény nyelvi jellemzőinek vizsgálatához is. A fordítástöredék betűhív szövege a következő:

A'mit az ifjú Werther történetéről meg-tudhattam, mind azt nagy gondal szedtem-össze, 's ímé előtökbe teszem. Tudom hogy azt nékem meg köszönitek. Nagy Lelkétől tsudálastokat, szomorú sorsától könnyeiteket nem fogjátok meg-tagadhatni.

Te pedig szeretetre méltó Lélek, a'ki ugyan azt a' szorongatást érzed, a'melly alatt ő roskadozott, meríts vigasztalást az ő nyomorúságaiból 's vedd barátodnak azt a' könyvet, ha szerentsétlenséged vagy tulajdon hibád miatt mást nem lélsz.

Májusnak 4dikén

Be örülök, hogy eljöttem! Édes Barátom,¹ millyen rendes portéka az emberi szív! Tőled jöttem-el, tőled, kit² olly igen szeretek,³ kitől⁴ úgy tetszett hogy soha sem fogok el-válhatni 's ímé örülök! Tudom, tudom, hogy meg-botsátod ezt. Mert⁵ nem olyanok voltak é egyéb szövetségseim, mintha azokat az ellenkedő sors tsak azért fonta volna, hogy az illy érzékeny szívet mint az enyém annál kinosabban gyötörhesse? A' szegény Leonore! Pedig én egészen ártatlan vagyok! Mit tehetek róla, hogy az-alatt míg Ötsének gögös kellemeiben makats mulátságot találtam, egy bóldogtalan indulat ütötte-fel szívében⁶ magát? 'S még is ... ugyan ártatlan vagyok é egészen? Nem tápláltam é érzéseit? Nem leltem é azokon a' való kifejezésein a' Természetnek, a' mellyek előttünk olly⁷ nevettségeseknek látszóttak, és a'mellyek olly kevésbé voltak nevettségesek, titkos gyönyörködést? Nem kerestem é magam ..... ó Barátom, mitsoda az ember, hogy önnön-magát vádolhatja! Imé fogadom, néked fogadom, Kedves! meg-javítom magamat,⁸ nem hordom elő meg' elő, mint eddig,⁹ azt a' kevés inséget, a'mellyet¹⁰ ránk vetett a' Végezés. A' jelen-valóval élni fogok ezután, az el-múlttat pedig el el-múlttnak tartom. Abban bizony igazságod van, hogy az Emberek közt nem volna annyi inség, ha késszebbek nem volnának el-múltt gyötrelmeiknek emlékezetét újokban elő-szólítani, mint azt a' keves¹¹ terhet békével el-viselni, a'melly alól, el¹² nem bújhatnak.

Kérlek édes jó Barátom,¹³ jelentsd az Anyámnak hogy rám bízott dolgában serényen el-járok, 's kevés idő alatt mindenről tudósítani fogom. Már szólottam az Angyomnak, 's mondhatom hogy ő koránt sem az a' gonosz Asszony, a'kinek őt nálunk festették; nyers, eleven, tüzes, de jó szívű. Jelenttem neki mit kíván az Anyám. Ki-hallgatott, 's előmbe terjeszté az okokat,¹⁴ mellyeken fogva a' meg-hólt Bátyám jószágát újjabbi férjhez-menése után is tartóztatja, de hozzá vetette azt is,¹⁵ hogy ez 's ez fel-tételek alatt azt kész¹⁶ vissza-botsátani. Most felőle¹⁷ nem írhatok többet; de azért bíztathatod az Anyámat hogy minden jól fog menni. Én pedig, Édesem! újabban igaznak találtam azt, hogy az egymást nem értés és restelkedés több ízetlenségnek forrásai mint a' gonosz szív és a' ravaszság. Leg-aláb igaz az, hogy a' két utólsóbb sokkal ritkább mint gondoljuk.

Egyéb eránt kedvemre élek. El-tsömörölt Lelkemnek ebben a' paraditsomi Környékben gyógyító balzsamom a' Magánosság; 's ez a' meg-ifjodott esztendő-szakasz borzadózó szívemet gyakorta fel-fel-melegíti. Virág-bokréta minden fa, minden tsemete előttem;¹⁸ 's hányszor óhajtottam már tserebogárrá válni hogy az illatoknak ebben a' tengerében kényemre repdeshessek, 's minden eledelemet benne leljem.

Maga a' Város szomorú; de bezzeg szép a' Környék körülte. A' meg-hólt Gróf M.... érzette azt, 's egyykét azoknak a' domboknak, mellyek a' Várostól nem messzére a' leg-kedvesebb lántzolásal nyúlnak-el, 's a' leg-kiesebb völgyeket¹⁹ szaggatják, kertnek fogta-fel. Nints ebben sok Mesterség, 's az Idegen első belé-lépttével is érzi hogy annak rajzolatját nem tanúlt Kertész, hanem érző Szív tsinálta. O be sokat sírtam már repedező Múlatójában, melly néki, a' mint beszélük, a' leg-kedvesebb szöge vólt, és nékem is az! Kevés idő múlva Ura leszek a' Kertnek; mert a' Kertészt már is jó-akarómmá tettem, 's el-képzelheted hogy oda-járásom nem²⁰ lesz kárára.

Majus 10dikén

Lelkemet olly tiszta kedv, olly tsudálatos vidámság fogta-el egészen, mint tavaszi tiszta reggeleim, mellyekkel a' kényeskedésig élek. Magamnak hagyva 's függetlenül élek ezen a' gyönyörű Környéken,²¹ melly egyedül az²² ollyan lelkeknek számára látszik teremtvé lenni mint az enyém, 's annyira érzem ezt a' bódog-létemet, annyira érzem milyen bódogság²³ minden munka²⁴ 's kötelesség nélkül élni, annyira Edesem, annyira! hogy ennek bennem²⁵ kárát vallja a' Festés. Most egy könnyű rándítást sem tudnék tenni, pedig érzem hogy soha sem vóltam még nagyobb Festő, mint éppen most. Mikor előttem gőzölögni kezd a' gyönyörű Völgy, 's a' már magasra emelkedett Nap ált-hathatatlan setéségű erdőm' bértein meg-nyugszik, 's annak Szentek-Szentjébe tsak tört sűgárok lövődnek, 's én az omló patak' szélén a' magas fűben hanyattan²⁶ fekszem, 's ott a' föld' színén ezer új növényekre talállok; Mikor a' sok fű-szálak közt a' kis világ sokféle ....géseit(?) hallom 's a' különb féle alkotású meg-számíthatatlan nemű bogarak, férgek, hernyók²⁷ körültem tsúszkálnak;²⁸ mikor ilyenkor annak a' Mindenhatónak jelenlétét érzem, a' ki bennünket mindnyájunkat a' maga képere alkotott, 's annak a' Mindentszeretőnek lebegését hallom, a' ki, végetlen bódogságban élven, bennünket mindnyájunkat tart és táplál; Edesem,²⁹ mikor ilyenkor szemeim el-alkonyodnak 's lelkemet³⁰ ég föld úgy³¹ el-tölti, mint a szerető Ifjú lelkét Kedvesének képe; akkor ezt³² kívánám: bár ki-mondhatnád, bár a' papirosra³³ lehellhetnéd azt a' mi szívedben olly tellyesen él, hogy az tüköre lehetne lelkednek, mint lelked tüköre a' végetlen Istenségnek! Edesem! el-rontom magamat, öszve roskadok az ilyen Meg-jelenések súlya alatt.

Majusnak 12dikén

Nem tudom, Tündérek laknak é itt, vagy Szívem' mennyei Phantasiája az, a' mi nékem ezt a' környéket Éden kertjévé varázsolja Mindjárt a' Város kapuja előtt³⁴ egy kút van, egy kút, Lelkem, a' mellyhez én úgy oda vagyok ígézve, mint Melusina vólt a' Testvéreivel. A' mint az ember egy kis dombon le-ereszkedik, mintegy húsz lépcsőnyit kell le-hágni egy lúgat alatt, 's úgy jut osztán éppen oda a' hol a' leg-tisztább víz³⁵ márvány repedések közzül buzog-fel-fele. A' forrás felett szörnyű márvány repedések állanak, 's a' párkányzat felibe hajlott vén tölgy-fa, 's harasztjainak meg nem szűnő zörgése 's a' híves árnyék a' kút körül, a' legkedvesebb borzadással tsalogatja a' Nézőt magához. Még egy nap sem múlt-el hogy ott ne ültem vólna ha tsak egy órát is. Ott nézem mint jönnek-ki a' Lyányok a' Városból, 's mint merítik teli edényeket, 's mint teszik-meg a' leg-vígabb 's egyszersmind pedig leg-szükségesebb munkát, mellyet hajdan Királyok Lyányai vittek-véghez. Akkor bennem a' Patriarchai idő emlékezete ébred-fel, 's el-képelem mint ültek ezek az atyák egykor a' kút mellett, mint

esmerkedtek, mint házasodtak-öszve, 's el-hitetem magammal hogy a' kúta 's források körül jól tévő Lelkek lebegnek. Ó az soha sem vett egész napi bujdosása után kúta mellett enyhülést, a'ki ennek kedvességét velem együtt nem érzi.

Majusnak 13dikán.

Azt kérded, ha könyveimet utánam küldjed é? Kérlek az Isten' nevében utánam ne küld. Nincs szükségem semmire a' mi hevítse indulatimat, mert³⁶ nem eléggé forr é ez a' Szív magában is? Egyedül altató dalra van szükségem; azt pedig Homerusomban az elégségig lelek.³⁷ De sokszor fárasztom-ki magamat, míg fel-zúdult szívemet nyúgodalomra hajthatom; mert állhatatlanabb, viszketegebb portékát még nem láttál. Másként minék mondom én ezt néked, a'ki szánva néztél sokszor, mint ugrottam a' szomorkodásból a' víg bolondoskodásra, 's az édes el-lágyulásból a' leg-hevesebb indulatokra egyszerre által!³⁸ Néha semmire sem tudok menni,³⁹ 's úgy bánok vele mint a' kényeztető Anya bán beteg gyermekével; mindent kedvére hagyok, akár mit akar. De ezt tovább ne add; olyannak mondhatnád a'ki érte meg-szólna.

Majusnak 15dikén

Közrendű emberek már esmernek és szeretnek, kivált a' gyerkőtzék. Egy szomorú jegyzást tettem. A'mint⁴⁰ hogy eleint hozzájok ültem, 's egyet 's más tudakoztam tőlök, némellyéke azt gondolta, hogy évődni akarok velek, 's ki fizettek derekasan. Nem szólottam semmit, 's láttam hogy igaz az egyszeri tapasztalásom, hogy a' nagyobb-születésűek többnyire azért vonják-félre magukat a' köz emberektől,⁴¹ mert attól tartanak, hogy tekintetekből a' hozzájok ereszkedés által valamit el találnak veszteni; némellyek pedig tsak azért ereszkednek le, hogy a' magok nagyobbságokat az alacsony rendűekkel annál inkább érezék.

Tudom én azt, hogy mindnyájan nem vagyunk és nem is lehetünk hasonlók: de a'mellett azt tartom, hogy a'ki magát azért vonja félre az úgy nevezett Köz-néptől mert fél hogy külömben az őt igasságosan illető elsőséget el-veszti, az éppen olly gyáva, mint a'ki el búvik⁴² az Ellenség elől, mert fél hogy meg-győzetetik.

Tegnap a' kút mellett egy szolgálot találtam. Le-tette kupáját 's körül-tekington, ha nem jön é valamelyik barátnéja, a'ki azt néki fejére tenni segítsen. Le-mentem a' gráditson. Segítsek é kendnek? kérdém. A' Lyány el-pirúlt. Hogy segítene az Úr? monda. No, tsak ízibe! A' Lyány fel-tette feje lágyjára a' tekintset, én pedig rá emeltem a' kupát. A' Lyány szépen meg-köszönte ségítésemet, 's el-indúlt a' vízzel.

Májusnak 17dikén

Esmerősöm már sok van, de társalkodóm még egy⁴³ sints. Meg nem tudom fogni⁴⁴ mit látnak az emberek rajtam,⁴⁵ olly sokan keresik együtt-léteemet, olly sokan tapadnak belém! nekem pedig olly nehezen esik az⁴⁶ hogy útunk tsak kis⁴⁷ darabig tartott együtt. Azt kérded, millyenek itt az Emberek? Mint mindenütt másutt. Hidd-el ők⁴⁸ egy kaptára⁴⁹ vannak szabva az⁵⁰ egész föld hátán. A' legtöbbiek életeknek leg-nagyobb részét el-dolgozzák hogy élhessenek; az a' kevés pedig, a'mi nékiek azon túl marad-meg, úgy húzza hogy minden módot el-követnek, hogy a' nyakokról le-rázhassák. Ó emberek sorsa!

De mind ezek mellett még is valósággal jó emberek! Ha néha el-felejttem magamat, ha néha azzal az örömmel élek közöttök, a'mellyel az emberiségnek néha élni engedtetett, egy meg-terített vág asztal körül vagy mezei sátraikban(?) ó Barátom, akkor minden bánatom el-enyészik, tsak az ne jusson eszembe, hogy még sok más erő van bennem el-rejtve, mellyek most használatlanul sorvadnak, 's a'meltyeket önnön magam elől is rejtegetnem kell. Kintsem,⁵¹ ez az érzés mikor bennem néha fel-serken ismét öszve-szorítja fel-nyíló szívemet 's még is de tudod, egymást meg nem érteni köz sorsa mindnyájunknak.

Ó hogy Ifjúságom Barátnéja már nem él, ó hogy őt egykor esmertem! Külömben ezt mondanám magamnak, Nints⁵² eszed hogy olyant keressz, a'mellyet nem lehet fel-⁵³ találni! De enyém volt ő, esmertem azt a' Szívet, esmertem azt a' nagy lelket, a'mellynek jelenlétében nagyobbnak láttam magamat mint voltam, mivel egészen⁵⁴ voltam az, a'mi lehettem. Nagy Isten, hevert⁵⁵ é akkor Szívembe⁵⁶ egy erő, tsak egy erőtske is, használatlanul? nem tudtam é mind azt a' tsudálatos érzést ki-fejteni az ő karjai között, a'mellyel Szívem ezt a' nagy Természetet öleli-által? nem a' leg-elevenebb érzés' 's leg-élesebb elme' ki-fogyhatatlan szövevénye volt é a'mi egymással létünk? 's nem voltak é ennek minden ágatskái, még a' leg-bujább sarjadzásiban is, a' Genie bélyegével meg-bélyegezve? Akkor és most -! Esztendei,⁵⁷ mellyel felyül-haladták az enyémekeket, őt ah!⁵⁸ hamarabb vitték⁵⁹ a'sírba! Nem felejttem -el őt⁶⁰ soha! nem soha férjfiúi állhatatosságát 's angyali szelíd túsését!

Egynehány nappal ez előtt az ifjú V...val esmerkedtem meg. Egy jól-indúlt fiú, kinek képe is sokat ígér. Most végezte-el oskoláit, 's Tudósnak ugyan magát nem tartja, de el-hitte hogy tsak-ugyan többet tud mint közönségesen mások. Azt veszem észre sok dolgokból hogy⁶¹ Academiákon létében nem hevert; egy Szóval az Ifjú sok szép dolgot tud. Valahol meg-hallotta hogy én festek 's Görögül olvasok ez itt két szokatlan jelenés! hozzám fúrta magát, 's Isten tudná mit nem beszélt Batteuxból meg' Woodból, 's de-Pilesből 's Winkelmannból, 's tudtomra adta hogy a' Sulzer Theoriájának első részét végig olvasta, sőt hogy Heynének egy még ki nem adott Munkáját bírja, az Antikek esmerése felől. Nem bántottam, hadd beszélje.

Ezen kívül még egy derék Öreggel esmerkedtem-meg; a' Hertzegi Józág Tisztartójával. Egy talpig emberséges jó emberrel. Azt mondják hogy gyönyörűség látni gyermekei között, kik mind öszveséggel is tsak kilentzetskén vannak. A' leg-idősebb Lyánya úgy veszem észre bálványa ennek a' Környéknek; leg-alább minden úgy szól felőle, mintha meg-érdemlené hogy az lészen. Én még nem láttam. A' minap meg-ígértem az Öregnek hogy meg-látogatom, 's meg is állom szavamat. Hozzám tsak másfél órányira lakik a' Hertzeg egyik Vadászló épületjében, mert Felesége halála után a'Városban, hol minden emlékeztette házassági boldogságára benn lakni tovább nem akart.⁶²

Még a' Tisztartón kívül egynehány rintz-rántz képű Teremtésbe botlottam, kiben minden szenvedhetetlen, leginkább pedig az a' nyájas mód,⁶³ a'mellyel barátságokat akartak⁶⁴ rám kötni.

Isten hozzád, Barátom! Reménylem ez⁶⁵ a' Levelem⁶⁶ tetszésre lessz, mert tele van historiai festéssel.

Majusnak 22dikén

Hogy az ember élete tsak álom, az már sok előtt rémlett; 's ímé ez a' rémlés nyakon ragadott engem is.⁶⁷ Ha el nézem édes Barátom azt a' korlátot, a'mellybe

az ember munkás és vizsgáló ereje rekesztetett⁶⁸; ha el-nézem hogy minden törekedésünknek is tsak az a' tzelja,⁶⁹ hogy nyomorúságos egzisztenciánk minél lehet hosszabbra vonódjon, vizsgálódásunknak pedig⁷⁰ nagyobb részben meg-kell elégedni azzal hogy azt a' négy falat, a'melly közt fogva ülünk, tarka képekkel 's víg vidékekkel festhetjük-bé, ha mind ezt el-nézem, Wilhelm, el-szomorodom 's meg-némulok. Vissza-térek magamba 's egygy Világot lelek, de nem való érzésben, nem életben, hanem csak rémlésben, homályos sejdítésekben. Illyenkor⁷¹ vészni kezd szemeim előtt minden⁷² 's én álmodozva nevetek elébb-tovább.

Hogy a' gyermekek nem tudják miért akarnak, azt egygy szájjal lélekkel vallják a' Clarissimus Dominusok. De hogy a' fel-nöttek⁷³ szintúgy földön mászkálnak, szint úgy nem tudják honnan jöttek hová mennek, szintúgy nem mennek egyenes úton a'⁷⁴ tárgy felé, szintúgy mézes kalács, 's nyírfa ág által indítatnak, mint a' gyermekek, azt hinni senki sem akarja, pedig azt, úgy látszik nekem, kézzel is lehetne tapogatni.

Meg-vallom neked, mert tudom mit mondasz rá, hogy én azokat tartom a' leg-bóldogabbaknak, a'kik mint a' gyermekek egygy napról más napra virradnak, bábjokat⁷⁵ mindég ölelben hordozzák, fel-öltöztetik, vetkeztetik, 's lábhegyen mennek-el a' pohárszék mellett, hová Anyám Asszony ő Kegyelme a' pogátsát el-zárta, mikor osztán az ozsonna ideje el-jő, ugrándozva mennek a' pogátsa darabért⁷⁶ mohon fel-falják, 's fityogva kérnek többet! Ezek, ezek Édesem a' leg-bóldogabb Teremtések. Azok is boldogok, a'kik ringy-rongy dolgoknak 's még vétkes botolgatásaiknak is tzipra nevezeteket adnak, 's⁷⁷ azokat valami szörnyű nagy találmány gyanánt árúlgatják. Bóldogok ezek is! De a'ki a' maga alazatos-ságába hunnyászkodik-meg, 's gyarlóságát meg-esmeri, 's azonban látja hogy a' leg-tanúlatlanabb földművelő is⁷⁸ tsendesen nyirbálgatja-ki kertecskéjét, 's a' leg-bóldogtalanabb terh-viselő is el nem tsüggedve bitzeg elébb tovább ízasztó nyalába alatt, 's örül hogy a' Nap világát még tovább láthassa hm! az is el-hallgat 's magából tsinál⁷⁹ világot magának, 's az is bóldog, mert ember. 'S akár millyen keskeny hatás közzé van is zárva, a' Szabadság érzését még sem ereszti-ki Szívéből, és azt hogy e'⁸⁰ tömlöztöt mindég el-hagyhatja,⁸¹ valamikor tetszik. [Ettől a ponttól kezdve a kézirat már csak neki-nekilendülő, majd mindig újra elakadó, olykor összefüggéstelen fogalmazványtöredékeket tartalmaz, melyeket Kazinczy többszörösen javított, majd teljes egészében törölt.]

Majus 26dikán.

Tudod, hogy én mennyire szeretek hajlékokat építeni új lakást felfogni, tudod⁸² hogy mennyire szeretek új lakást fogni fel 's mint vonom meg osztán magamat valamelly biztos tsendes szögbe, mint állítom fel kalyibámat, 's millyen készen mondok-le minden

Tudod mint szeretek új új lakó helyet

Majusnak 26dikán.

Tudod millyen örömet fogok,⁸³ valamikor módját ejthetem, új lakást, millyen vonom-meg olykor valamelly biztos szögben magamat, 's millyen képen mondok-le azokról a'

Tudod millyen örömet veszem,⁸⁴ valamikor módját ejthetem,⁸⁵ új lakásba,

Tudod milyen örömet fogok⁸⁶ mikor módját ejtethem új lakást⁸⁷, mint építem⁸⁸ nagy gonddal alatszony hajlékomat, 's mint vonom-meg magamat biztos tsendes szögemben. Ímé itt is akadtam egy kedves helyyre.

Nintenuau másfél⁸⁹ órányira a' város⁹⁰ egygy falu

[A kézirat itt megszakad, a lap alján egy épület sematikus tervrajza.]

- 1 <Millyen re> Édes
- 2 <a'>kit
- 3 szeretlek
- 4 <a'>kitől
- 5 <De> Mert
- 6 <az ő> Szívében egygy bóldogtalan indulat ütötte-fel magát
- 7 olly [Beszúrás]
- 8 Kedves! <hogy> meg-javítom magamat; <hogy> nem hordom elő
- 9 mint eddig [Beszúrás]
- 10 a'mellyet <a' Végezés> ránk vetett
- 11 terhet [Beszúrás]
- 12 alól <ki> el nem bújhatnak
- 13 jó Barátom <hogy> jelentsd
- 14 azokokat
- 15 azt is [Beszúrva] hogy <azt> ez
- 16 kész <azonnal> vissza-bocsátani
- 17 felőle <többet> nem
- 18 előttem [Beszúrva]
- 19 <szabdaják> szaggatják
- 20 járásom<at> nem <fog ...> kárára
- 21 Környéken, <'s annyira érzem> melly egyedül az olyan [A névelő beszúrva]
- 22 terem<tet>ve
- 23 bóldogság <függetlenül 's munka> minden
- 24 munka <nélkül> 's kötelesség nélkül
- 25 bennem [Beszúrás]
- 26 hanyattan [Beszúrás]
- 27 hernyók <tsúszkolás> körültem tsúszkálnak
- 28 <'s érzem annak> mikor ilyenkor annak
- 29 Édese<i>m
- 30 lelkem<be>
- 31 úgy <nyugszik el fogja,> el-tölti
- 32 ezt [Beszúrás]
- 33 papiros<ba> belé
- 34 <Itt> a' Város kapuja előtt mindjárt
- 35 <forrás> víz
- 36 mert [Beszúrás]
- 37 azt pedig az elégségig lelek Homerusomban.
- 38 <ált> egyszerre által
- 39 <Nem is> Néha semmire sem tudok <vele> menni,
- 40 A' <mint> hogy
- 41 köz emberektől [Beszúrás]
- 42 a'ki <azért búvik>-el búvik
- 43 egygy [Beszúrás]
- 44 fogni [Beszúrás]
- 45 látnak rajtam az emberek
- 46 az [Beszúrás]
- 47 csak <egygy> kis
- 48 ő<et>
- 49 egygy kaptára <szabják szabta Természet>
- 50 az <Föld> egész föld'
- 51 <Lelkem> Kintsem
- 52 <n>ints Nints
- 53 nem talál<hatni-fell>

54 <mert nem> mivel egészen voltam az, a' mi <lennem> lehettem.

55 <volt> hevert

56 szívemben <tsak> egyg erő

57 <Ah> Esztendei

58 öt ah! [Beszúrás]

59 vitték <öt> a' sírba <mint engemet>

60 <öt> öt [Visszajavítás]

61 hogy <az> Academiákon

62 Ezt a bekezdést Kazinczy három, később egységesen törölt szövegváltozatban is kidolgozta. A törölt variánsokon belüli javításokat betűjelekkel lábjegeteljük.

(1) Ezenkívül még egyg betsületes derék öreg emberrel esmerkedtem-meg; a' Hertzeg Tisztartójával. Ez egyg talpig emberséges ember. Azt mondják hogy gyönyörűség a' gyermekei közt, kik mind-öszve^e is tsak kilentzetskén vannak, látni. A' leg-idősebb Lyánya^b úgy vettem észre hogy ennek a' Környéknek kis bálványa.^c Kért hogy látogassam meg, 's hozzá el-is megyek.^d Tsak más fél órányira^e lakik innen a' Hertzeg^f vadászló épületjében, a' hová a' Hertzegnek engedelméből

(2) Ezen kívül még egyg^g derék öreggel^h esmerkedtem-meg; a' Hertzegi Jőszág Tisztartójával. Ez egyg talpig emberséges ember. Azt mondják hogy gyönyörűség gyermekei közt, kik mind öszveséggel is tsak kilentzetskén vannak, látni. A' leg-idősebb Lyánya úgy veszem észre hogy bálványa az egész Környéknek; leg alább minden úgy szól felőle, mintha meg-érdemlené hogy az légyen. Az Öregnek a' minap meg-ígérttem hogy látogatására leszek, 's meg is állom szavamat. A' Hertzeg egygik vadászló épületjében lakik, ide tsak másfél órányira, hová költözni engedelmet kapott Felesége halála után a' Városban lakni: nem akarván,

(3) Ezenkívül még egyg derék Öreggel esmerkedtem-meg; a' Hertzegi Jőszág Tisztartójával. Ő egyg talpig emberséges Ember. Azt mondják hogy gyönyörűségⁱ gyermekei közt, kik mindöszveséggel is tsak kilentzetskén vannak, látni. A' leg-idősebb Lyánya^j úgy veszem észre hogy kis bálványa az egész Környéknek: leg-alább mindenúgy szól felőle, mintha meg-érdemlené hogy az legyen. Én még nem láttam. A' minap meg-ígértette magának az Öreg hogy meg-látogassam, 's meg is állom szavamat. Tsak^k másfél órányira lakik hozzám a' Hertzegnek vadászló épületjében, hová Felesége halála után a' Városból ki-költözött.

a) mind öszve <szá ... > is tsak b) Lyánya <felől ... senki sem tud hideg vérrrel szólni minden úg beszél, mintha az> úg vettem észre hogy c) bálványa. <vólna> d) el-is megyek hozzá e) fél <oraig> órányira lakik innen a' f) Hertzeg<nek> g) egyg <betsületes>derék h) öreggel<emberrel> i) gyönyörűség <öt> gyermekei j) Lyánya <felől> úg veszem k) Tsak <fel> másfél

63 <barátság> nyájas mód

64 <magokat> barátságokat akarták rám kötni. <akarták>

65 <édesem!> Barátom!

66 Levelem <kedved>

67 engem is nyakon ragadott

68 <van mar rekesztve> rekesztetett

69 törekedésünk<kel sem a minél tovább hanem> törekedésünknek is tsak az a' tzelja, hogy

70 pedig <tsak> nagyobb

71 <Akkor minden> llyenkor

72 minden [Beszúrva]

73 felnőttek <mint a' gyerek> szintúg

74 úton <az igaz> a' tárgy

75 bábjokat <soha le nem vetik teszik> mindég

76 darabért <'s fityog> mohon

77 <úg trombitálj> azokat

78 is <millyen> rendszeren

- 79 tsinál <magának> világot
80 <ezt a'> e'
81 el-hagyhatja <ha akarja> valamikor tetszik
82 tudod <hogy> mennyire
83 <veszek> fogok
84 <fogok> veszem
85 ejtethetem, <magamat> új lakásba
86 <veszem magamat> fogok
87 lakás<ba> lakást
88 építem <akkor> nagy
89 <egy> másfél
90 a' város<tól>